

Воєнні злочини проти людей з інвалідністю в Україні: депортація, терор і системні порушення прав

Авторка: Ганна Вербицька

Авторка: Ганна Вербицька

Експертне редагування:

Юлія Сачук – експертка з прав людей з інвалідністю,

Євгенія Булана – експертка Fight For Right з деінституціоналізації

Коректорка: Наталія Шишкіна

Верстка та дизайн: Ірина Костишина

Матеріал підготовлено в межах проєкту «A coordinated civil society action to ensure justice, accountability, and sustained support for the survivors of conflict-related sexual violence in Ukraine», який реалізується ГО «Fight For Right» за підтримки та сприяння міжнародної організації International Partnership for Human Rights (IPHR).

Fight For Right – 2025

Вступ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало каталізатором різкого загострення системних порушень прав людей з інвалідністю. Для спільноти, яка й за мирних часів змушена постійно відстоювати свою гідність і право на повноцінне життя, війна стала не просто додатковим викликом. Вона перетворила повсякденне життя на боротьбу за виживання в умовах політики дегуманізації, особливо відчутної в ситуаціях інституційного утримання та на тимчасово окупованих територіях.

За офіційними даними Міністерства соціальної політики України, станом на червень 2025 року¹ загальна кількість людей з інвалідністю в Україні зросла приблизно до 3,4 мільйона.. Водночас найбільш критична ситуація з порушенням спостерігається на тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ). Як зазначає начальник Луганської ОВА Олексій Харченко, «74,5 % осіб з інвалідністю, а саме 169 тисяч осіб... кожен тріє з чотирьох можуть бути позбавлені пенсійних або соціальних виплат окупантами²». Така практика не лише порушує базові соціальні права, а й безпосередньо створює загрозу виживанню.

Тривожними є й масштаби задокументованих воєнних злочинів проти людей з інвалідністю. За даними звіту, наданого Офісом Генерального прокурора України про обліковані кримінальні правопорушення, лише за 2024 рік було зареєстровано 672 кримінальні правопорушення за ст. 438 Кримінального кодексу України («Порушення законів та звичаїв війни»), вчинені щодо людей з інвалідністю, а за перші десять місяців 2025 року – вже 647. Ці цифри свідчать про системний характер насильства. У двох кримінальних провадженнях також встановлено факти сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом (СНПК – детальніше цей термін буде розглянуто нижче), вчиненого щодо людей з інвалідністю.

Водночас щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2024 рік виокремлює критичні безпекові проблеми в інституційних закладах, зокрема рекомендує «посилити роботу щодо облаштування укриттів, захисних споруд у закладах системи... соціального захисту». Проте ця нагальна потреба в безпеці існує на тлі системних порушень прав людини в цих закладах. Правозахисний підхід вимагає, щоб видатки на утримання таких установ, були не самоціллю «створенням належних умов», а складовою комплексної стратегії деінституціалізації, що гарантує людям з інвалідністю право жити в громаді відповідно до ст. 19 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Війна ж оголила

¹ Мінсоцполітики (2025). Володимир Василенко: «Держава забезпечує засобами реабілітації – відповідно до потреб кожної людини» [Відео]. YouTube. 25 червня 2025 р. Часова мітка: 00:00:45. Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=1sqhJW63XUw>

² Луганська ОВА (Харченко О.). Повідомлення в Telegram-каналі luhanskaVTSA. 2 серпня 2025 р. Режим доступу: <https://t.me/luhanskaVTSA/28790>

ще одну критичну реальність: практично неможливо забезпечити безпеку, зберегти життя та здоров'я сотень людей в інтернатах під час обстрілів. Як зазначають експертки Fight For Right, гарантувати безпеку одночасно для 300–400 мешканців у таких умовах є фактично нереальним³.

Виклики, пов'язані із забезпеченням безпеки та вимушеним переміщенням, підтверджуються конкретними випадками. Зокрема, лист Управління охорони здоров'я Черкаської обласної державної адміністрації засвідчує, що наприкінці 2022 року 20 мешканців комунального закладу «Херсонський психоневрологічний будинок-інтернат», який перебував на тимчасово окупованій території, були евакуйовані до медичних установ Черкащини, а згодом переведені до психоневрологічних інтернатів області. Станом на листопад 2025 року в Черкаській обласній психіатричній лікарні все ще перебували четверо людей, евакуйованих із цієї ж установи, контакт, із котрими для представників громадської організації Fight For Right залишається неможливим.

Наявні дані свідчать, що систематизований збір інформації та документування злочинів проти людей з інвалідністю є вкрай ускладненими або взагалі не здійснюються. Відсутність єдиного реєстру, обмежений доступ до евакуйованих осіб і бар'єри у спілкуванні з постраждалими створюють критичну прогалину у фіксації реального масштабу воєнних злочинів, що, своєю чергою, ускладнює притягнення винних до відповідальності та ефективне планування гуманітарної допомоги.

Цей матеріал, підготовлений громадською організацією Fight for Right у партнерстві з International Partnership for Human Rights, має на меті пролити світло на систематичні воєнні злочини, примусову депортацію та терор, вчинені росією з початку повномасштабного вторгнення, а також задокументувати свідчення постраждалих людей з інвалідністю як підґрунтя для відновлення справедливості та забезпечення невідворотності відповідальності.

³ Маджумдар О. Інтернати за мільярди: скільки держава виділяє на людей з інвалідністю в закладах і як змінити систему. ZMINA. 03 листопада 2025 р. Режим доступу: <https://zmina.info/articles/internaty-za-mil-yardy-skilky-derzhava-vydilyaye-na-lyudej-z-invalidnistyu-v-zakladah-i-yak-zminyty-systemu1/>

Воєнні злочини та люди з інвалідністю

Попри те, що кожна людина має право на доступ до правосуддя й на те, щоб її історія була почута та зафіксована, люди з інвалідністю часто залишаються поза увагою – особливо в контексті документування воєнних злочинів.

Систематичний характер атак і нехтування безпекою цієї групи людей становлять грубе порушення міжнародного гуманітарного права.

За даними правозахисних організацій, на початку повномасштабного вторгнення в інтернатах на окупованих або оточених територіях залишалося не менш ніж 6 тисяч людей. Щонайменше 20 інтернатних (геріатричних, психоневрологічних, соціальних) установ залишаються на територіях, які або контролюють російські військові, або були відрізані від підконтрольних Уряду України районів. Доля орієнтовно 5–6 тисяч людей з інвалідністю в цих закладах на ТОТ⁴ досі невідома. Це свідчить про цілеспрямовані атаки на цивільне населення та руйнування системи догляду.

Найчастіше до документованих злочинів належать напади на цивільне населення, негуманне поводження, позасудові страти, знищення цивільного майна. Щодо людей з інвалідністю, то до цього додаються незаконна депортація та примусове переміщення (ст. 8 Римського статуту), створення нелюдських умов утримання та медичне нехтування (ст. 32 Четвертої Женевської конвенції). Наявна інвалідність стає чинником, який агресор системно експлуатує як інструмент маніпулювання та примусу. Поширеним видом злочинів є також сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК). СНПК – це будь-яка сексуальна дія або спроба її вчинення із застосуванням примусу, що має часовий, географічний і причинно-наслідковий зв'язок із збройним конфліктом. У війні сексуальне насильство використовується для деморалізації мирного населення, є брутальним порушенням прав людини та підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду без строку давності.

Документування воєнних злочинів має ґрунтуватися на підході «Нічого про нас без нас». Кожна людина з інвалідністю має право самостійно ухвалювати рішення щодо участі в документуванні, а документатори повинні забезпечувати особисту участь, створюючи умови доступності та розумного пристосування. У спілкуванні з людиною, яка пережила насильство, важливо пам'ятати: винен лише кривдник. Не можна змушувати до розповіді про пережите, натомість слід уважно вислухати, спробувати заспокоїти та забезпечити базовий комфорт

4 Міністерство соціальної політики України. (2024, 13 листопада). Мінсоцполітики розробило постанови, які дозволяють релокувати інтернатні заклади та надавати соціальну підтримку за новими стандартами – Уляна Токарева. [Пресреліз]. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/minsotspolityky-rozroby-lo-postanovy-yaki-dozvoliyayut-relokuvaty-internatni-zaklady-ta-nadavaty-sotsialnu-pidtrymku-za-novymy-standartamy-ulyana-tokaryeva>

(наприклад, запропонувати воду). Категорично заборонено передавати будь-яку інформацію щодо особи чи її історії без попередньої згоди. Постраждалі мають право на допомогу та послуги, що зменшують фізичні та психологічні ризики; упродовж 72 годин після інциденту критично важливо звернутися до медичного закладу для профілактики можливих наслідків.

Водночас після повернення на підконтрольну Україні територію мешканці та мешканки інтернатів стикаються з новими, не менш серйозними викликами: психологічними травмами, стресами, труднощами адаптації та медичними ускладненнями. Колишня представниця Офісу Омбудсмена зазначала: «Люди, які пережили окупацію, потребують не просто місця для життя, а комплексної допомоги – медичної, психологічної, соціальної». Це вимагає від держави та громадянського суспільства комплексного підходу до відновлення, зокрема: створення спеціалізованих програм підтримки та адаптації, розширення фінансування медичного забезпечення та розвитку догляду в громаді. Для повернення людей із ТОТ необхідно залучити організації людей з інвалідністю, визначити відповідальні органи влади та створити єдиний реєстр людей з інвалідністю та старшого віку в інституціях на ТОТ – як критично важливий інструмент для ефективною евакуації та подальшого супроводження.

Куди звертатись по допомогу та для документування?

Організації закликають усіх, хто став свідком воєнних злочинів, вчинених проти людей з інвалідністю, або має інформацію про такі злочини, сприяти їх документуванню. Якщо ви чи ваші близькі постраждали або ви маєте відомості про можливі злочини, просимо скористатися інформацією, що надана нижче.

- Для документування воєнних злочинів проти людей з інвалідністю: office@ffr.org.ua
- Національна поліція України: 102 або 0 800 500 202
- Урядова гаряча лінія: 1547
- Офіс Генерального прокурора: надсилати інформацію на електронну адресу office@gp.gov.ua
- Онлайн повідомлення: warcrimes.gov.ua або на адресу Міжнародного кримінального суду otp.informationdesk@icc-cpi.int
- Безоплатна правова допомога (консультації та представництво у суді): 0 800 213 103.
- Психологічна допомога: Національна лінія з попередження домашнього насильства – 116 123 або 0 800 500 335; цілодобові телефони довіри 1500 (зі стаціонарного) або 044 272 15 00 (з мобільного).

- Комплексна підтримка (медична, юридична, психологічна: info@ffr.org.ua).

Навіть якщо злочин стався давно або ви маєте сумніви щодо його кваліфікації, важливо дати можливість розповісти про якомога більше подій, не зосереджуючись лише на тому, чи «підпадає» це під формальні критерії. Кожна історія є важливою для міжнародного правосуддя.

Історії з місій та гарячої лінії підтримки

Свідчення людей з інвалідністю, які пережили окупацію та обстріли, висвітлюють системний і комплексний характер воєнних злочинів Росії. Подані нижче історії – не лише особисті трагедії, а документальні докази цілеспрямованої маргіналізації та руйнування системи соціального захисту. Зібрані правозахисниками та правозахисницями в межах проекту, вони становлять вагомий доказовий базис для міжнародного правосуддя.

Невидима боротьба за виживання, про яку йдеться в цих кейсах, охоплює досвід осіб із фізичною та психосоціальною інвалідністю у двох критичних контекстах війни: в умовах окупаційного режиму та в зоні активних бойових дій. Аналіз цих свідчень доводить, що люди з інвалідністю зазнають подвійної дискримінації, яку ворог свідомо використовує для посилення терору та порушення норм міжнародного гуманітарного права й Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю⁵, зокрема права на життя, гідність, медичну допомогу та захист від нелюдського поводження.

Наступні свідчення – Володимира (Куп'янськ), Маргарити [ред. ім'я змінене, анонімна історія] (Херсонщина) та Святослава (Костянтинівка) – містять ознаки серйозних порушень міжнародного гуманітарного права й міжнародного кримінального права та можуть бути кваліфіковані як воєнні злочини згідно зі ст. 8 Римського статуту МКС⁶ і Четвертою Женевською конвенцією («Конвенція про захист цивільного населення під час війни»⁷).

⁵ Конвенція про права осіб з інвалідністю. Прийнята резолюцією 61/106 Генеральної Асамблеї ООН від 13.12.2006. Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#-Text

⁶ Римський статут Міжнародного кримінального суду. Прийнятий на Дипломатичній конференції повноважних представників під егідою ООН у Римі 17 липня 1998 року. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁷ Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська конвенція). Прийнята 12 серпня 1949 року. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

- Порушення ст. 31, 32 Четвертої Женевської конвенції: примус фізичного чи морального порядку, брутальне поводження з боку як цивільних, так і військових властей.

Володимир (70 років, інвалідність II групи), який усе життя боровся з наслідками поліомієліту та пересувається лише за допомогою тростини, став жертвою системного психологічного терору під час окупації Куп'янська. Його хронічний стан, ускладнений серцевими проблемами, підвищеним тиском і значними боргами за операції із заміни кришталіків, зробив його особливо вразливим до тиску окупаційної адміністрації. Терор був спрямований на знищення української ідентичності та встановлення повного контролю, про що свідчить спогад Володимира:

“ Є такий в адміністрації [представник окупаційної влади], він сказав: «забудьте все українське, ми прийшли назавжди.

Окупаційна влада намагалася легітимізувати себе, вчиняючи злочини проти цивільного реєстру: *«новонародженим в свідоцтві писали м. Куп'янськ Білгородської області».*

Володимир став свідком атмосфери тотального страху, коли на його очах за волонтерську діяльність арештували 40-річну жінку. Постійні стрес і страх, інформаційна блокада та неможливість отримати належну медичну допомогу призвели до різкого погіршення стану, що можна вважати тяжким ушкодженням: *«Від усього у мене погіршився зір, ноги перестали слухатися».*

Фізичний регрес стану Володимира ілюструє, як психологічний терор використовується як зброя проти людей з інвалідністю. Він також передає свідчення про жорстокість окупаційних силових структур (ФСБ), які займали сусідні будинки, та про масову втечу понад 30 цивільних осіб із підвалів поліції після того, як у сусідній будинок влучив снаряд. Після деокупації Володимира евакуювали українські військові до Харкова, де він нині мешкає в гуртожитку, залишаючись у складних життєвих обставинах через погіршене здоров'я, фінансові проблеми та недостатню підтримку держави.

- Порушення ст. 16, 55, 56 Четвертої Женевської конвенції: обов'язок забезпечувати населення продовольством і медичною допомогою та підтримувати діяльність медичних установ; сприяння особливому захисту вагітних і людей з інвалідністю.

Маргарита, інвалідність II групи, пережила окупацію, перебуваючи на сьомому місяці вагітності. Її історія є прикладом комплексного нехтування (neglect) та медичної блокади. Жінці, яка потребувала термінової госпіталізації та гормональної терапії, відмовили, бо лікарню перетворили на шпиталь для російських військових, що є прямим порушенням ст. 56 Четвертої Женевської Конвенції, яка забороняє відволікати медичні ресурси від потреб цивільного населення. Навіть виклик «швидкої» перетворився на знущання: *«Так швидко викликали та чекали півтори години, щоб приїхала».*

Руйнування інфраструктури та фінансова блокада призвели до критичного виснаження та голоду. Жінка свідчить:

“ Я тоді з 52 кг схудла до 42 кг, сім'я була змушена ділити буханку хліба ділили на 3 доби, .. а відсутність води змушувала стояти в чергах біля церкви пів дня, щоб набрати.

Зняття пенсії обкладалося комісією в 10%, що є формою фінансового терору. Родина жінки постійно жила в страху перед обшуками та насильством; Маргарита була свідком, як «чоловіка одного забрали, і більше я його не бачила». Найбільш шокуючий наслідок злочинів – психологічний регрес її дворічної доньки, яка після пережитого жаху «перестала розмовляти і вимикала світло та лягала на підлогу спати». Цей кейс доводить, що злочини окупантів цілеспрямовано посилюють вразливість вагітних жінок і людей з інвалідністю, ставлячи під загрозу життя матері та дитини.

- Порушення ст. 32 та 53 Четвертої Женевської конвенції: заборона знищення майна, захист від насильства та брутального поводження.

Святослав (61 рік, фізична інвалідність III групи, порушення зору), який жив на пенсію, постраждав від прямого вогневого ураження. Російська ракета знищила його будинок, що є умисним знищенням цивільного майна, оскільки, за його словами, *«На нашій вулиці не було жодних військових об'єктів»*.

Найтяжчим наслідком стало набуття вторинної, критичної травми: вибуховою хвилею його відкинуло на каміння, і він зламав шийку стегна. Поєднання цієї травми з уже наявною інвалідністю стало прямим наслідком невибіркового нападу, що спричинив неабиякі страждання та шкоду здоров'ю. В умовах постійних обстрілів, відсутності зв'язку, світла та води Святослав жив у повній ізоляції, що лише посилювало тяжкість його становища. Його історія свідчить про екзистенційну шкоду: Святослав пережив вимушену евакуацію та змушений планувати виїзд за кордон: *«бути безхатьком я не хочу»*.

Ці три історії, зібрані в різних регіонах і за різних умов (від тотальної окупації до лінії фронту), підтверджують: становище людей з інвалідністю цілеспрямовано використовується окупаційною владою як інструмент контролю та примусу, що є доказом воєнного злочину. Злочини, зафіксовані в цих кейсах, є системними: вони передбачають умисне позбавлення медичної допомоги та продовольства, психологічний тиск і знищення житла.

Водночас найжорстокіші прояви цих злочинів зафіксовані в інституціях, де люди з інвалідністю перебувають під повною опікою держави та не мають можливості чинити опір. Наступний розділ детально висвітлює злочини окупаційної влади проти мешканців закладу соціального захисту на Херсонщині.

Мешканці Херсонського психоневрологічного інтернату: досвід окупації та деокупації

Розслідування, проведене Тетяною Каталевською в межах проєкту Fight For Right та IPHR, виявило системні та грубі порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні Росією щодо мешканців комунального закладу Херсонської обласної ради «Херсонський психоневрологічний будинок-інтернат» (КЗ ХОР «ХПНІ») – стаціонарної соціально-медичної установи для жінок з інвалідністю з психоневрологічними порушеннями. На початок повномасштабного вторгнення в інтернаті, розташованому у смт Комишани, перебували 394 особи.

В умовах окупації людей було поставлено в нелюдські умови, що є воєнним злочином. На початку липня 2022 року колишній директор Борис Шутиков перейшов

на бік окупантів, а військові РФ використовували територію закладу для розміщення *«своїх знарядь»*, цим самим перетворюючи цивільний об'єкт на військовий. Прямим наслідком таких дій стало те, що за час окупації (з 24.02.2022 по 11.11.2022) у КЗ ХОР «ХПНІ» померла 41 особа. Колишній заступник директора С.С.Шульга повідомив про критичну нестачу їжі, світла, води та про те, що *«дуже напружно було з ліками»*.

Зі свідчень, зібраних дослідницею, відомо про глибокий шок і нелюдські умови: евакуйовані були вкрай виснажені та худі, жінки ховали хліб у кишенях і ще 2–3 місяці *«ходили з пляшками води, бо боялися, що не буде води»*. Мешканка інтернату Наталія (ім'я змінене) повідомила, що окупанти часто заходили до закладу, кепкували та пропонували привести *«своїх дураков»*. Наприкінці окупації, під час підготовки до примусового переміщення, старша медсестра на прохання росіян *«демонструвала дівчат, які нібито дали згоду на переїзд»*, що є свідченням об'єктивації та насильницької селекції. Психологічний терор підтвердила й інша мешканка Катерина: *«По відділеннях ходили руські з автоматами та лякали мешканців інтернату»*. Олена розповіла, що впродовж пів року не було достатньо хліба, і *«на сніданок, обід та вечерю була маленька булочка замість хліба»*. Вона також підтвердила, що персонал змушений був готувати на вогні, на *«кабичках»* через відсутність електрики. Мешканка інтернату Тамара додала, що через *«сильні обстріли» «гриміло сильніше грому»*, а з радіоприймачів лунало *«говорит москва»*; чимало людей не витримало жахить окупації, а смертність зростала. Крім того, мешканців залучали до участі в так званому референдумі. Тоня розповіла, що *«кремезні люди з автоматами»* змушували відмічати відповіді в бюлетенях. Одна з мешканок також свідчила про цей тиск: *«росіянин показував пальцем на “так”, що “утут треба розписатися”»*.

Найтяжчим злочином стало примусове переміщення цивільного населення, що є воєнним злочином згідно зі ст. 8 Римського статуту МКС. З Херсонського психоневрологічного інтернату було примусово переміщено 54 жінки з психічними та інтелектуальними порушеннями на територію анексованої АР Крим – до *«Червоногвардійського психоневрологічного інтернату»*. З огляду на це 25 травня 2024 року повідомлено про підозру директору, призначеному окупаційною владою, за ч. 1 ст. 111-2, ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України. Обвинувальний акт скеровано до суду, де триває спеціальне судове провадження.

Однак масштаб злочинів є значно ширшим: досудове розслідування триває щодо примусового переміщення мешканців ще семи інтернатних закладів Херсонщини, включно з депортацією 294 людей із Каїрського ПНІ та 84 вихованців із Олешківського дитячого будинку-інтернату. На численні звернення одного з батьків мешканки інтернату, за сприяння Товариства Червоного Хреста України в 2025 році було повернуто одну жінку – Окул Ольгу Володимирівну – з території Росії. Проте загальна доля інших примусово переміщених людей залишається невизначеною. Заступник голови Херсонської ОДА Євгеній Ігнатенко повідомив,

що зв'язок з керівниками більшості окупованих закладів відсутній, а це унеможливає відстеження точної кількості та місцеперебування всіх примусово переміщених людей з інвалідністю, особливо тих, кого вивезли на територію РФ та АР Крим.

Після деокупації Херсона через численні обстріли КЗ ХОР «ХПНІ» призупинив свою діяльність. З його території 300 мешканців були евакуйовані до аналогічних закладів Миколаївської, Черкаської та Тернопільської областей. Одна з мешканок, яка пережила жахіття «авіанальотів», зазначила, що сама евакуація 22 грудня 2022 року відбулася під «дуже добре супроводження». Проте з огляду на постійну загрозу та подальші рішення з міркувань безпеки людей неодноразово переміщували між різними установами в інших областях України, що підтверджували працівники закладів. На жаль, ускладнений ланцюг релокацій призвів до того, що їхнє точне нинішнє місцеперебування залишається невідомим, а це додатково ускладнює моніторинг їхнього стану та захисту. Також неможливо визначити точну кількість і місцеперебування всіх примусово переміщених людей з інвалідністю, депортованих на територію РФ та АР Крим. У висновку звіту дослідниця Тетяна Каталевська наголошує на критичній необхідності продовжувати пошук постраждалих людей і відстежувати хід й результати досудових розслідувань.

Fight For Right: адвокація та важливість проєкту для захисту прав

Люди з інвалідністю часто залишаються поза фокусом правозахисників, котрі документують воєнні злочини Росії. Саме тому Fight For Right у партнерстві з International Partnership for Human Rights (IPHR) збирає докази, аби історія кожної постраждалої людини з інвалідністю була почута й зафіксована. Основна мета проєкту «Координовані дії громадянського суспільства для забезпечення справедливості, підзвітності та постійної підтримки постраждалих від сексуального насильства в Україні» – посилити розслідування та документування випадків сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), у тісній координації з урядом України.

Адвокаційна команда, спираючись на власні дослідження та консультації з експертами, розробила спеціалізовану методологію документування злочинів у разі, коли свідок або постраждала особа має фізичну, інтелектуальну та/або психосоціальну інвалідність. Для забезпечення комплексної підтримки постраждалим організація надає психологічну та юридичну допомогу, а за потреби – гуманітарну підтримку через інші проєкти.

Зокрема, документаторка Тетяна Каталевська дослідила злочини, вчинені проти мешканців Херсонського психоневрологічного будинку-інтернату, а також факти примусової депортації 54 жінок до Криму.

Керівниця Fight For Right Юлія Сачук взяла участь у гуманітарній місії до Харківської області. Водночас місія на Чернігівщині, під час якої команда поспілкувалася з людьми з інвалідністю, що постраждали від воєнних злочинів під час окупації, виявила іншу форму вразливості: адміністрації інтернатів і психоневрологічних лікарень зіткнулися з гострою нестачею харчових продуктів і відсутністю чіткого плану евакуації. Координаторка проєкту Вікторія Телечук наголошує, що це «підсвітило небезпеку перебування людей з інвалідністю в інституціях» під час війни.

Fight For Right об'єднує зусилля з партнерами – IPHR, Truth Hounds, «Блакитний птах» – для фіксації злочинів і притягнення винних до відповідальності, використовуючи всі доступні інструменти.

“ Наш досвід у проєкті засвідчує: документування воєнних злочинів проти людей з інвалідністю є водночас надзвичайно складним і критично важливим. Ми стикаємося з обмеженим доступом до евакуйованих, неможливістю відстежити їхнє місцеперебування та серйозними бар'єрами в комунікації – особливо коли люди пережили окупацію, перебувають у важкому психологічному стані або бояться говорити.

Попри це, наше ключове завдання – продовжувати пошук постраждалих, документувати злочини, надавати психологічну та юридичну підтримку та взаємодіяти з партнерами й державою, щоб жоден злочин не був забутий. Ми прагнемо, аби кожен голос був почутий, а кожен випадок – зафіксований, адже саме це є підґрунтям майбутнього правосуддя.

– зазначає координаторка проєкту Вікторія Телечук.

Проведене дослідження підтверджує очевидне: війна росії проти України є війною, спрямованою проти гідності, свободи та самого існування людей. Інвалідність за таких умов перетворюється на чинник подвійної вразливості та на мішень цілеспрямованого терору.

Злочини, зафіксовані в наведених кейсах, мають системний характер: вони охоплюють посягання на життя та здоров'я, приниження людської гідності, умисне позбавлення свободи та найтяжчий воєнний злочин – примусове

переміщення й депортацію цивільного населення. У сукупності ці дії свідчать про цілеспрямовану політику терору щодо людей з інвалідністю як особливо вразливої групи

Злочини проти людей з інвалідністю є невід'ємною частиною доказів цього терору та потребують посиленої уваги міжнародної спільноти, а також визнання інвалідності як обтяжуючої обставини. Принцип «кожен голос має бути почутий» має стати підґрунтям усіх зусиль із відновлення справедливості та захисту прав людей з інвалідністю в Україні.

Fight For Right – 2025 pik